UNIWERSYTET MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU
01. 09. 2021
Dziekanat Wydziału Nauk o Zdrowiu
L.dz. .....

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach
Klinika Neurorehabilitacji Katedry Neurologii
ul. Medyków 14; 40-752 Katowice
tel. +48 (32) 789 46 01| fax.+48 (32) 789 45 55
neurowp@sum.edu.pl | www.sum.edu.pl

Dr hab. n. med. Agnieszka Gorzkowska
Katedra Neurologii, Klinika Neurorehabilitacji
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego
w Katowicach

Ocena rozprawy doktorskiej

Mgr Katarzyny Jaracz
pt. „Temperament afektywny i kreatywność wśród muzyków różnych specjalności"

Przedstawiona do recenzji praca została wykonana pod kierunkiem naukowym Pana dr hab. n. med. Macieja Bielińskiego w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy.

Zrealizowane przez Doktorantkę badania wpisują się w nurt badań z zakresu psychologii muzyki i sztuki i są w tym obszarze źródłem interesującej badawczej perspektywy oraz nowych informacji. Z dotychczasowej literatury wyłania się obraz muzyków stanowiących grupę wyjątkową i niejednorodną pod względem psychospołecznych wymiarów funkcjonowania. Jest wiadomym, że osoby uprawiające zawód muzyczny czy studiujące muzyczne kierunki przejawiają cechy i zachowania różne od osób nieposiadających zdolności artystycznych, nie mniej ważne jest także wewnętrzne zróżnicowanie pomiędzy przedstawicielami poszczególnych zawodów muzycznych. Ponieważ o specyfice funkcjonowania uzdolnionych artystycznie osób decyduje zwykle poziom ich osiągnięć, ważne jest zatem badanie wszystkich - zróżnicowanych pomiędzy poszczególnymi grupami artystów - czynników, które na te osiągnięcia mogą wpływać. I tak skuteczność funkcjonowania w zawodzie muzyka niewątpliwie zależy od wysokiego poziomu zdolności kierunkowych, ale silnie związana jest również z indywidulanymi właściwościami osobniczymi, a wśród nich cechami temperamentu i kreatywnością, warunkowaną czynnikami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Praca Pani Mgr Katarzyny Jaracz uzupełnia obraz psychologiczny sylwetek muzyków, w takim obszarze, w którym literatura nie jest jeszcze powszechna.

Recenzowana rozprawa ma układ typowy dla dysertacji doktorskiej, liczy 68 stron i obejmuje 10 rozdziałów, wraz ze streszczeniem w języku polskim i angielskim, po których zamieszczone zostało piśmiennictwo oraz 7 załączników, w tym wymagana na badania zgoda Komisji Bioetycznej (KB 225/2019). Cytowane piśmiennictwo jest bogate, obejmuje w sumie 166 pozycji, które zostały starannie dobrane i właściwie zacytowane w tekście pracy.

We wstępie Doktorantka klarownie i przekonująco uzasadnia wybór oryginalnego i intrygującego tematu badawczego. Przedstawione w pracy badania Autorka zapowiada jako próbę ukazania wykładników zaburzeń ze spektrum choroby dwubiegunowej w pozytywnym kontekście poprzez powiązanie ich z kreatywnością i potencjałem twórczym.

W rozdziale II Autorka przybliża koncepcję temperamentów afektywnych - ich genezę, związki z zaburzeniami afektywnymi i funkcjonalne znaczenie, w tym potencjalny udział w kształtowaniu predyspozycji zawodowych. Doktorantka zwraca uwagę, że niewiele jest prac oceniających temperament afektywny u artystów, a ponadto nie przeprowadzono dotychczas badań dotyczących różnic w temperamencie afektywnym pomiędzy przedstawicielami poszczególnych dyscyplin artystycznych.

Rozdział III poświęcony został zagadnieniu kreatywności i jej uwarunkowaniom. Cenne jest szerokie ujęcie etiologii tego zjawiska, a dla mnie - neurologa - szczególnie istotne są poczynione przez Autorkę neurobiologiczne odniesienia tak w kontekście temperamentów afektywnych jak i stosowania substancji psychoaktywnych.

Powyższe rozdziały znakomicie wprowadzają czytelnika w temat, a Doktorantce udało się w nich wyłonić to co w zakresie poruszanych zagadnień jest niezbędne dla przedstawianych dalej badań własnych.

W rozdziale IV Autorka zaprezentowała cele pracy i hipotezy badawcze. Zostały one przygotowane z bardzo dużą starannością i przedstawione w logiczny sposób. Intersujące jest pokazanie sposobu myślenia przyjętego przez Doktorantkę i przechodzenia od podejścia teoretycznego poprzez postawienie ogólnego problemu badawczego, sformułowanie hipotez badawczych do wyłonienia głównego celu badania, a w jego ramach celów szczegółowych.

Głównym celem badania, była ocena temperamentu afektywnego i kreatywności wśród przedstawicieli zawodów muzycznych: instrumentalistów, wokalistów i kompozytorów. Zwraca uwagę, że przedmiotem pracy stały się w większości nie poddane dotąd analizie związki. W ramach głównego celu badania Doktorantka sformułowała pięć szczegółowych celów badawczych:

1. Ocena temperamentu afektywnego w grupach instrumentalistów, wokalistów i kompozytorów.
2. Ocena kreatywności w grupach instrumentalistów, wokalistów i kompozytorów.
3. Ocena związków pomiędzy temperamentem afektywnym, a kreatywnością w grupach instrumentalistów, wokalistów i kompozytorów.
4. Ocena deklarowanego występowania zaburzeń psychicznych oraz używania substancji psychoaktywnych w grupach instrumentalistów, wokalistów i kompozytorów.
5. Ocena związków pomiędzy temperamentem, kreatywnością, a deklarowanym występowaniem zaburzeń psychicznych i używaniem substancji psychoaktywnych.

Rozdział V stanowi prezentację metodologii badań. Na przeprowadzenie projektu Doktorantka otrzymała zgodę Komisji Bioetycznej CM UMK. W badaniach Doktorantki wzięło udział 96 osób (41 kobiety i 55 mężczyzn). Wszyscy badani mieli wykształcenie muzyczne i aktywnie wykonywali zawód muzyka lub byli studentami kierunków muzycznych

– kompozycji, instrumentalistyki oraz wokalistyki. W opisie metod badania Doktorantka podaje, że badania przeprowadzone zostały w oparciu o kwestionariusz samooceny TEMPS-A do oceny temperamentu afektywnego oraz trzy narzędzia do oceny kreatywności – zadania z Berlińskiej Skali Inteligencji (BIS-4), zrewidowaną Skalę Preferencji Estetycznej Barron – Welsh (BWAS) oraz Kwestionariusz Twórczego Zachowania (KANH). Wybrane metody Autorka krótko opisała, ponadto znalazły się one także w załącznikach. Bez wątpienia narzędzia badawcze zostały świetnie dobrane w kontekście wyznaczonych celów badawczych. Liczebność grupy badanej umożliwiła dokonanie analiz statystycznych, przy czym pozyskanie uczestników badania musiało stanowić pewne wyzwanie, biorąc pod uwagę, że do udziału w nim byli zaproszeni przedstawiciele zawodów, które nie należą do szeroko uprawianych. Rozdział V zamyka przedstawienie zastosowanych metod statystycznych. W dalszej część pracy zwraca uwagę - wykonane w oparciu o te metody - znakomite statystyczne opracowanie uzyskanych wyników.

Rozdział VI stanowi uporządkowane i bardzo czytelne przedstawienie wyników badań własnych, wzbogacone 22 tabelami, które dodatkowo ułatwiają studiowanie pracy. Zaproponowane przez Doktorantkę wyodrębnienie w tej części 6 podrozdziałów dedykowanych kolejnym etapom i obszarom procesu badawczego pozwala na śledzenie toku myślenia Autorki i sprzyja przejrzystości prezentacji rezultatów pracy. Doktorantka zaobserwowała, że muzycy są stosunkowo spójną grupą pod względem temperamentu afektywnego. Zaznacza jednak, że wokaliści przejawiają nieco wyższe nasilenie temperamentu lękowego w porównaniu do kompozytorów i instrumentalistów. Badaczka dokonuje tu ciekawego komentarza, wskazując na związek temperamentu lękowego z koncentracją na nawiązywaniu relacji społecznych zaspakajaną przez zawód wokalisty. Z kolei w obszarze kreatywności muzycy różnią się w zależności od wykonywanego zawodu muzycznego czy kierunku studiów i tak wokaliści wykazują wyższe nasilenie kreatywności werbalnej w porównaniu do pozostałych badanych grup, a kompozytorzy – wyższe nasilenie kreatywności arytmetycznej. Doktorantka słusznie tłumaczy, iż wyniki te znajdują uzasadnienie w kompetencjach koniecznych do wykonywania obu zawodów. Autorka odnotowała także, iż kobiety przejawiają niższy poziom subiektywnie ocenianej kreatywności, co interesujące nie znajduje to odzwierciedlenia w różnicach wykonania obiektywnych testów badających kreatywność. Warto zaznaczyć, że postrzeganie siebie przez kobiety jako mało kreatywne może powodować, że rzadziej realizują one swój potencjał twórczy. Może to istotnie wpływać na funkcjonowanie kobiet w zawodach artystycznych, ponieważ poczucie samoskuteczności twórczej jest ogromnie istotnym czynnikiem motywującym w ogóle do podejmowania twórczych działań i ujawniania własnej kreatywności, o czym Doktorantka wspomina na etapie dyskusji. Kolejną ważną obserwacją Autorki jest ta, że temperamenty hipertymiczny, cyklotymiczny i drażliwy związane są z wyższą kreatywnością, co stanowi potwierdzenie sygnalizowanego już na wstępie możliwego pozytywnego wpływu cech dwubiegunowości na zdolności twórcze. W obszarze występowania deklarowanych zaburzeń psychicznych oraz używania substancji psychoaktywnych u muzyków oraz związków tych zmiennych z temperamentem i kreatywnością, Autorka stwierdziła, że temperament drażliwy jest bardziej nasilony u muzyków, którzy palą nikotynę i marihuanę, a temperament cyklotymiczny jest bardziej nasilony u muzyków, w rodzinach których występują choroby psychiczne. Tym

samym Badaczka wskazuje na potencjalne zagrożenia zdrowia psychicznego związane z cechami sprzyjającymi twórczości. Autorka weryfikuje tutaj stereotypowe podejście na rzecz popartych naukowymi dowodami obserwacji, przyczynia się także do traktowania tych problemów jako realnych w miejsce ich potencjalnego wyłącznego estetyzowania.

Rozdział VII jest interesującym omówieniem wyników. Ta część pracy stanowi wyraz dojrzałości i dociekliwości badawczej Doktorantki. Autorka przedstawiła analizę poczynionych przez siebie w pracy obserwacji w kontekście właściwie dobranej aktualnej literatury tematu. Autorka udzieliła odpowiedzi na pytanie o różnice w zakresie temperamentów afektywnych i różnych wymiarów kreatywności w obrębie wyspecjalizowanej grupy zawodowo-artystycznej. Z mojej perspektywy szczególnie ciekawymi poznawczo wynikami były te odnoszące się do związków pomiędzy temperamentami afektywnymi a kreatywnością oraz zagrożeniami zdrowia wynikającymi z cech sprzyjających twórczości. Czytając zaproponowaną przez Autorkę dyskusję moją uwagę skupiła świetna znajomość istoty pracy artystycznej, pozwalająca na dokonywanie swobodnej interpretacji wyników uzyskanych w pracy własnej jak i tych przedstawionych w doniesieniach literaturowych.

Rozdział VIII stanowią właściwie przedstawione wnioski płynące z przeprowadzonego badania. Należy zaznaczyć, że wszystkie one są logicznie i wynikają wprost z przeprowadzonych badań oraz odpowiadają sformułowanym celom pracy.

Nie mam istotnych uwag do dysertacji, którą przeczytałam z dużym zainteresowaniem. Gratuluję Doktorantce wyboru wymagającego i interesującego tematu pracy doktorskiej i zachęcam Autorkę do szybkiej publikacji wyników. Z pewnością ich prezentacja przyczyni się do naukowej weryfikacji powszechnych poglądów dotyczących funkcjonowania tej grupy artystycznej. Ponadto uważam, że badania Doktorantki pozwoliły na poczynienie obserwacji, które mają nie tylko wartość poznawczą, ale mogą być wykorzystane również w praktyce takiej jak przygotowanie muzyków do zawodu i pracy.

Podsumowując, pracę Doktorantki oceniam bardzo wysoko. Mgr Katarzyna Jaracz zaplanowała i przeprowadziła oryginalne badanie, wybierając frapujący temat swoich naukowych dociekań. Na uwagę zasługuje z pewnością także fakt, że Doktorantka dokonała bardzo szerokiego przeglądu literatury, zebrała wiele danych oraz przeprowadziła wymagające analizy. W swoich poszukiwaniach naukowych Doktorantka nie tylko zweryfikowała postawione hipotezy, ale i pokazała nowe możliwe kierunki badawcze, co stanowi niewątpliwie wartościową część pracy. Dysertacja zawiera elementy nowości i wymagała umiejętności aplikacji rozległej wiedzy teoretycznej na podjęty główny obszar badawczy. Zarówno narzędzia badawcze, które wybrała Autorka jak i dobór próby oraz zastosowane metody analizy statystycznej są świetne pod względem metodologicznym. Doktorantka rzeczowo omówiła uzyskane wyniki i bardzo ciekawie zinterpretowała je w oparciu o trafnie dobrane piśmiennictwo. Praca została przygotowana niezwykle starannie pod względem edytorskim i napisana ładną polszczyzną. Ze względu na swoje walory poznawcze i praktyczne - w mojej opinii – praca powinna szybko trafić do publikacji. Wiedza o związkach temperamentu afektywnego i kreatywności prezentowana w pracy może nie tylko zainteresować badaczy tematu, ale może także wzbogacić kształtujących się i dojrzałych muzyków oraz uzupełnić kompetencje pedagogiczne nauczycieli szkół muzycznych.

Pragnę stwierdzić, że przedstawiona mi do recenzji praca spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim na stopień doktora określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017 poz. 1789) w zw. z art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku Przepisy wprowadzające ustawą – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669 ze zm.). Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, Doktorantka wykazała się szeroką wiedzą teoretyczną w dziedzinie nauk o zdrowiu i posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Zatem mam zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Wydziału Nauk o Zdrowiu Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy wniosek o dopuszczenie mgr Katarzyny Jaracz do dalszych etapów przewodu doktorskiego w dziedzinie nauk o zdrowiu.

Ze względu dużego stopnia oryginalność i wartość poznawczą pracy oraz znakomite jej przygotowanie wnoszę o **wyróżnienie pracy**.

Katowice, dnia 28 lipca 2021 roku

Kierownik
Klinikl Neurorehabilitacji Katedry Neurologii
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach
dr hab. n. med. Agnieszka Gorzkowska